

עין משפט נר מצוה

עם א מיי פֿינ מהל' שגת הלימ' טושי"ע חור"מ סר שטט ספי"י:

פ ב מיי פֿינ מהל' אגל ה'ל' כא עיי' כי"מ טושי"ע יו"ד סימן שטט ספי"י ב:

א ג מיי פֿינ מהל' ערסין הלי"ב:

ב ד מיי שם הלי"א ירב' אלעם תמוזות פֿי"י דף קי"ח.:

תורה אור השלם

- ובל ערפך יזהי בשקל הקדש עשרים גרה יקרה חשקל: ויקרא כז כה
- ואם קוך הוא מערבך ודעמידו לפני בכותן ודעריך אתו בכותן על פי אשר תשיג יד הנדר יעריבנו בכותן:

ויקרא כז כ

מוסף רש"י

שער נשים צדקניות. בשעיר נדחתה מזה. אי' היו ככלו ואת כל שללו תשרף או לא (טוהדרין י"ב). בפאה נכרית. גזיל של שעות דעלגאט עששין לניו קא מעני ליה לרב ויזק סא של דנקיטות (ש"ס).

הדרן עלך הבל מעריבין

שינויי נוסחאות

א[ל] נסתרנדיקא קרב. אימא' בעי רב יוסף, א[ל] מה תסם גופה קא' כסא גומי (ש"ס). א[ל] כותיה דרב ותניא כותיה דרב נתמן דר יתכן (ש"ס). ז[ו] אין מעריבין פחות (ש"ס) ובי"ב צ"ב. א[ל] בידו תמס (ש"ס). א[ל] מעריבין פחות (ש"ס). א[ל] ז"ל מעריבין (צ"ב). א[ל] היו בידו תמס (ש"ס). א[ל] דלחא אבל היסא (ש"ס). א[ל] היו בידו תמס (ש"ס). א[ל] לראשונה פ"א דף הדא (ש"ס). א[ל] ז"ק מ"ו, א[ל] ז"ק ית' ללסטריו בהרה (ש"ס). טו[ו] תסם בפרק חלק (ש"ס). טו[ו] ויטול עמה. אי' (ש"ס) וי' כס"א: דכונשין ית' און בעריבין (ש"ס ובי"ב צ"ב). יט[ו] הנערך (צ"ב). א[ל] ז"ל בעריבין, אלא וא"מ מנא לן לרנטי (ש"ס).

שיטה מקובצת

קס"ח. ותימא דמשפט בדיקו דישבט על המשבר חזקונין הולד בתו ובהאלות חזון דוקא יצא ראשו אין גונגלין ב' דרייל דהכי מיירי גמי ביצא ראשו ולכך מלולין עליו את השבת. תמי' (א"א"ה ע"י לעזיל תמי' בתוס' הרא"ש ברי"ה ישבה על המשבר עכ"ה): **באופרת**. ע"י תשובת הרשב"א ס' שיל: זו מיתתה אוסרתה. ושיער מיתה אינו אוסרתו ולאור בר מיתה היא דאין עתידה להשנותו ומתאי טעמא נוחא מה שמקשים בב"ק י'. תודי"ה שישור) אמאי אצטרך שור ולא אום למעוטי אדם מבזר תיפוק ליה מזהמת ידיה לו מי שהמיתה שלו לאפוקי אדם שאין המת שלו שיהיה המת

אין כ[ן] נערבין פחות מבדע וכו'. יא[ל] פחות מסלע והעשיר לאו דווקא פחות מסלע אלא אפי' נתן כל הערך מוזן מסלע אחד

מגלגלין עליו את הכל : **ההוא** יד הנודר ולא יד הנידר.

ואם תאמר כא[ל] מה לי לרבויו נידר דליטריך קרא למעוטי וי"ל כיון

דכתיב קרא (חמשים) (ויקרא כז)

וכל ערךך יהיה בשקל הקדש דלא יהא ערך פחות משקל ואשכחן ערך חמשים ס"ד דהאי טעמא משום השג יד ידעינן מסבבא ואולינן צמר הנדר קמ"ל קרא דלשר תשיג יד הנדר דלא אזלינן צמר הנידר: **בעידנא** דיהיב דראשון צ"ת צ"ה. תימא דנעדינא

נדנר לראשון היה לו ה' סלעים ואיך מפטר כשנתן להם אחת התנן פרק השג יד (לקמן דף פ':) היה עשיר פי' בשעת הנדר והעני כשגא לפרוע לכהן או עני כשנדנר ולא נתן כלום והעשיר נותן ערך עשיר ואומר רציוו דהך דלקמן דוקא שהעריכו ככהן צעודו עשיר ולכן כשהעני שזצ נותן ערך עשיר אצל אס נדר כשהוא עשיר ולא הוערך והעני נותן ערך עני ובשמעמין הכי הוא נתן ד' לשניה שהכהן העריכו תחילה על השניה וחזר והעריכו על הראשון ונתן על פיו אחד על הראשון ולכן נפטר ממנה דלא הוערך עליה צעוד שהיו צידוהמס סלעים:

כיון

וזה גמר דינה אוסרתה תני לוי כוותיה דרב ג[ו] תני לוי כוותיה דר"ג בר יצחק תני לוי כוותיה דרב האשה שיוצאה ליהרג ואמרה תנו שערי לבתי נותנין מתה אין נותנין מפני שהמת אסור בהנאה פשיטא אלא שנויי המת אסור בהנאה תניא כוותיה דרב נחמן בר יצחק האשה שמתה נהנין בשערה בהמה שנהרגה אסורה בהנאה ומה הפרש בין זה לזה וזו מיתתה אוסרתה וזה גמר דינה אוסרתה:

הדרן עלך הבל מעריבין

אין כ[ו] נערבין פחות מסלע ולא יתר על חמשים סלע כיצד נתן סלע והעשיר אינו נותן כלום פחות מסלע והעשיר נותן חמשים סלע היו א[ל] בידיו

חמש סלעים ר"מ אומר אינו נותן אלא אחת וחכמים אומרים נותן את כולן **אין** ח נערבין פחות מסלע ולא יתר על חמשים סלע: **גמ'** אין נערבין ח פחות מסלע מוגלן דכתיב יוכל ערךך יהיה בשקל הקדש י' כל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין משקל ולא יתר על חמשים סלעים דהיינו א[ל] בידיו חמשה כו': מ"ט דר"מ כתיב חמשים וכתיב שקל או חמשים או שקל ורבנן ההוא לכל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותים משקל הוא דאתא ט[ו] היכא דאית ליה אמר קרא י אשר תשיג יד הנודר והרי ידו משגת ור"מ ההוא יד הנודר ולא יד הנידר הוא דאתא ורבנן לאו ממילא שמעת מינה דהיכא דידו משגת שקול מיניה א"ר אדא בר אבהה היו י' בידיו י' חמש סלעים ואמר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי ונתן ארבע לשניה ואחד לראשונה יצא ידי שתיהן מ"ט ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה בעידנא דיהיב לשניה משעבד לראשונה בעידנא דיהיב לראשונה יא[ל] תו לית ליה

אין יח[ו] נערבין פחות מסלע. שאפי' עני הנדור יט[ו] צהשג יד לא יתן פחות מסלע: ולא יוסר על חמשים. דזהו גדול צבערעין הכתובין בפרשה: **נתן סלע**. בן עשרים שערכו חמשים והיה עני ונתן סלע לערכו דעני נידון צהשג יד והעשיר פטור: **נוסן חמשים**. דבגמתינא קמיימא לא יא[ל] ידי ערכו ועדיין ערכו עליו ועני המעריך את עצמו והעשיר קודם נמיהו נותן ערך עשיר כדילפינן לקמן צפ' השג יד (דף פ':): **היו צידו חמש סלעים**. עני בן עשרים שהעריך עצמו והיה לו ה' סלעים: **גמ'** ההוא גלג ערכין שאסא מעריך הוא דאסא. שאפי' עני צבעניים לא יתן פחות ומיניה היכא דאית ליה טפי יהיב דכתיב על פי אשר תשיג: יד הנודר ולא יד הנידר. שעני שהעריך את העשיר נותן ערך עני: **לאו ממילא שמעינן מינה כו'**. אע"ג דקרא להכי אמא ולא יד הנידר מיהו על פי אשר תשיג כתיב וממילא שמעת דהיכא דידו משגת שקול מיניה: **ונסן ד' לשניה**. על פי כהן יא[ל] ידי שניה ואפי' לרצנן הואיל ויהיב לשניה צרישא: **מה שגבה גבה**. והילכך כי יהיב לראשונה כל מה דאית ליה יהיב לה ולשניה ליכא לנימנר אמאי לא יהיב כולוה חמש משום דנעדינא דיהיב לשניה משמעבד לה לראשונה דהא אפילו מאי דיהיב לה לאו דידה הוא:

אסור בהנאה דגמרי' (ע"ז כט:): שם שם מעגלה ערופה ומתאי טעמא ממעט התם (כ"ק נג:): שור פסולי המוקדשים שנפל לבזר דפטור ולפי שמעתינן נוחא כיון דשערו מותר היו שפיר המת שלו. תוס': **גמ'** דינה אוסרתה. מכאן משמע דלא כפר"ח דאמר שור הנסקל מותר להחרש בו אפילו לאחר גמר דינו ואינו אסור אלא לשחוט ולהנות מנמו לאחר מיתה והכא משמע דגמרי דינו אוסרתו אפי' מחיים ומשעת הדלכה כרב נחמן בר יצחק. תוס'. ע"י בתוס' סנהדרין דף פ (ע"א ד"ה בשור): מתה אין נותנין. משמע דהיינו כי לא אמרה דאי אמרה מה לי מתה ומה לי יוצא ליהרג וה"ה דהמ"ל או כולה במיתה או כולה ביצא ליהרג תוס': **פשיטא אלא שנויי המת כו'**. גליון וחקשה הר"ר אלחנן הא אצטרך לאשמעתינן דשער המת אסור בהנאה כגוף המת לאפוקי מדרב נחמן וי"ל דאי לא אתא לאשמעתינן אלא את הנה ליה למיתני הכי האומרת תנו שער לבתי אין נותנין מפני שהוא כגופה. הרא"ש ז"ל:

פרק שני ונתן ארבע לשניה. ע"י בהשטטות בסוף המסכת: **בעל חוב מאוחר שקדם וכו'**. ע"י בהשטטות בסוף המסכת: **בעידנא דיהיב לראשונה**. ע"י בהשטטות בסוף המסכת: תוס' ד"ה אין מעריבין בו' את חבל. גליון. דהכי תניא בתוספתא (פ"א ה"ג) היה בידו סלע ונתן הימנו ג' דיערים ולא הספיק ליתן דרני האחרון עד שהעשיר מגלגלין עליו את הכל. לשון הרא"ש ז"ל: ד"ה ההוא וכו' וי"ל וכו'. ג"כ וי"ל הר"י בגליון י"ל כיון דכתי' חמשת שקלים בנערך ס"ד דבזר הנערך אזלינן קמ"ל ע"כ:

הבל מעריבין פרק ראשון ערכין

מחקך צבצר צעלמא הוא. ואין חיוב אלא צבוצל צחי דמוציא דס: יצ[ו] (נהנין צשערה. רגילות היו נשים כששערין מועט לקשור שיער נשים נכריות לשערן והוא פיהא נכרית): **פיהא**. קליעה א[ל] **מס אסור צהגאה**. דכתיב א[ל] ותמת שם מרים וגמר שם שם מעגלה ערופה במסכת

ע"ז צאין מעמידין (דף כט:): **צפיהא** נכריים. לאו שערה ממש קאמר אלא שהיתה לה פיהא משיער אשה אחרת קשורה לשערה יצ[ו] דרגילות היו נשים כששערין מועט לקשור שיער נשים נכריות לשערן והוא פיהא נכרית[ו] ואמרה תנו אותה לצמי וקמ"ל ממני' דאע"ג דקשורה לה כיון דאמרה תנו גליא דעתה דלא נישא לה דמיהו כגופה לאימסורי יצ[ו] צהדיה ונכטולה מחיים דליא: **שער נשים צדקניות**. של עיר הנדחת שלא הודחו עמה מהו ואמר רבא התם טו[ו] צחלקן (סנהדרין ק"צ). פיהא נכרית שקשרה הצדקה לשערה קא מיציעיא ליה אי כגופה היא וניאול טו[ו] אי כממונה וק"ל (שם) צדיקים צצמוכה וילאין ממנה ערומים וכל ממונס נשרף דכתיב י[ח] ואת כל שללה תקבוצו וגו' אלמא מספקא ליה אי כגופה אי לאו כגופה ומיפשוט ליה מהכא דגופה יצ[ו] הוא דטעמא דאמרה תנו כו': **קשיא ליה לר"ג** הא דמוקמינן למתניתין צפיהא נכרית והא דומיא צצהמה קמני וכו': אלא א"ר נחמן. לעולם שערה ממש ודקשיא לך איסורי הנאה נינהו ל"ק דשיער הממ לא מיתסר צהגאה דלא דמי לשיער צמהה שהכרה דאשה מיתמה אוסרתה ושיער לאו צר מיתה הוא שאין עשוי להשחמות אצל צמהה גמר דינה אוסרתה דלאמר צפסחים צמר כל שעה (דף כג:): ממשמע שנאמר סקל יסקל השור ט[ו] איני יודע שהוא צבילה ואסורה צבצילה ומה ת"ל לא יאכל את צצרו י' מגיד שאס שחטו לאחר גמר דינו אסור ואין לי אלא צבצילה צצהמה מנין כו' והילכך כל דמוזכר צה דשעת גמר דין מיתסר צצהה: **מני לוי כווספי דרב**. דמוקים לה דלאמרה תנו וצפיהא נכרית: **מסא**. ולא אמרה תנו אין נותנין כו': **פשיטא**. דמש"ה אין נותנין שהמת אסור צהגאה אלא ודאי ה"ק שנויי המת כגון פיהא נכרית אסורין צהגאה ולהכי קמני להאי מפני משום דקא צעי לגלויי עלה דלאו צשערה ממש קא מייירי: **צמהה שנהרגה אסורה צהגאה**. אפי' שערה:

הדרן עלך הבל מעריבין

אין יח[ו] נערבין פחות מסלע: **זהו גדול צבערעין הכתובין בפרשה: נתן סלע**. בן עשרים שערכו חמשים והיה עני ונתן סלע לערכו דעני נידון צהשג יד והעשיר פטור: **נוסן חמשים**. דבגמתינא קמיימא לא יא[ל] ידי ערכו ועדיין ערכו עליו ועני המעריך את עצמו והעשיר קודם נמיהו נותן ערך עשיר כדילפינן לקמן צפ' השג יד (דף פ':): **היו צידו חמש סלעים**. עני בן עשרים שהעריך עצמו והיה לו ה' סלעים: **גמ'** ההוא גלג ערכין שאסא מעריך הוא דאסא. שאפי' עני צבעניים לא יתן פחות ומיניה היכא דאית ליה טפי יהיב דכתיב על פי אשר תשיג: יד הנודר ולא יד הנידר. שעני שהעריך את העשיר נותן ערך עני: **לאו ממילא שמעינן מינה כו'**. אע"ג דקרא להכי אמא ולא יד הנידר מיהו על פי אשר תשיג כתיב וממילא שמעת דהיכא דידו משגת שקול מיניה: **ונסן ד' לשניה**. על פי כהן יא[ל] ידי שניה ואפי' לרצנן הואיל ויהיב לשניה צרישא: **מה שגבה גבה**. והילכך כי יהיב לראשונה כל מה דאית ליה יהיב לה ולשניה ליכא לנימנר אמאי לא יהיב כולוה חמש משום דנעדינא דיהיב לשניה משמעבד לה לראשונה דהא אפילו מאי דיהיב לה לאו דידה הוא:

משקל ואינו נפטר עד שיתן סלע שלם כדאמרין לעיל דהא כתב שקל בערך המועט וכתיב חמשים בערך המרובה: **והיכא דאית ליה**. יחייב מה דאית ליה דכתיב אשר תשיג יד הנודר: **וה' מאיר**. האי אשר תשיג יד הנודר אשר תשיג אתי למעוטי יד הנדר דעני שהעריך את העשיר נותן ערך עני מה שידו משגת ולא אזלינן בתר נידור]: **ולאו מבייאל [שמעת מינה בו']**. כלומר דתרווייהו שמעינן מינה [שמן] דיד הנודר ולא יד הנידר ושמעתינן מינה מדאמר אשר תשיג דהיכא דידו משגת שקלינן מיניה כל מה שיש לו: **[ונתן ארבע**. לערך שנייה ואחת לראשונה: **בעל חוב מאוחר**. האי ערך אחרון היינו בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה. כלומר כלוזה הוו משעבדי לראשונה אי לאו דקרמה שנייה ומה שקרמה וגבתה זכתה בו הן חדא דשיריה משעבדא לראשונה ובעידנא דיהב לראשנה חד יצא דתו לא אית ליה דאין ידו משגת יותר הילכך יצא ידי שתיהם:

משקל ואינו נפטר עד שיתן סלע שלם כדאמרין לעיל דהא כתב שקל בערך המועט וכתיב חמשים בערך המרובה: **והיכא דאית ליה**. יחייב מה דאית ליה דכתיב אשר תשיג יד הנודר: **וה' מאיר**. האי אשר תשיג יד הנודר אשר תשיג אתי למעוטי יד הנדר דעני שהעריך את העשיר נותן ערך עני מה שידו משגת ולא אזלינן בתר נידור]: **ולאו מבייאל [שמעת מינה בו']**. כלומר דתרווייהו שמעינן מינה [שמן] דיד הנודר ולא יד הנידר ושמעתינן מינה מדאמר אשר תשיג דהיכא דידו משגת שקלינן מיניה כל מה שיש לו: **[ונתן ארבע**. לערך שנייה ואחת לראשונה: **בעל חוב מאוחר**. האי ערך אחרון היינו בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה. כלומר כלוזה הוו משעבדי לראשונה אי לאו דקרמה שנייה ומה שקרמה וגבתה זכתה בו הן חדא דשיריה משעבדא לראשונה ובעידנא דיהב לראשנה חד יצא דתו לא אית ליה דאין ידו משגת יותר הילכך יצא ידי שתיהם:

אין יח[ו] נערבין פחות מסלע: **זהו גדול צבערעין הכתובין בפרשה: נתן סלע**. בן עשרים שערכו חמשים והיה עני ונתן סלע לערכו דעני נידון צהשג יד והעשיר פטור: **נוסן חמשים**. דבגמתינא קמיימא לא יא[ל] ידי ערכו ועדיין ערכו עליו ועני המעריך את עצמו והעשיר קודם נמיהו נותן ערך עשיר כדילפינן לקמן צפ' השג יד (דף פ':): **היו צידו חמש סלעים**. עני בן עשרים שהעריך עצמו והיה לו ה' סלעים: **גמ'** ההוא גלג ערכין שאסא מעריך הוא דאסא. שאפי' עני צבעניים לא יתן פחות ומיניה היכא דאית ליה טפי יהיב דכתיב על פי אשר תשיג: יד הנודר ולא יד הנידר. שעני שהעריך את העשיר נותן ערך עני: **לאו ממילא שמעינן מינה כו'**. אע"ג דקרא להכי אמא ולא יד הנידר מיהו על פי אשר תשיג כתיב וממילא שמעת דהיכא דידו משגת שקול מיניה: **ונסן ד' לשניה**. על פי כהן יא[ל] ידי שניה ואפי' לרצנן הואיל ויהיב לשניה צרישא: **מה שגבה גבה**. והילכך כי יהיב לראשונה כל מה דאית ליה יהיב לה ולשניה ליכא לנימנר אמאי לא יהיב כולוה חמש משום דנעדינא דיהיב לשניה משמעבד לה לראשונה דהא אפילו מאי דיהיב לה לאו דידה הוא:

מסורת הש"ס

(א) וימא פג... G ע' צשאלמות, G פ'י ימד ועיין צבש"י דסנהדרין קי"ב, (ד) לעזיל ד. צבורות י"א, (ה) נכטות 5. ד. צ"ק לז, (ו) ד"ו שייך למטה קודם ד"ה פשיטא, (ז) נבמדנר כ, (ח) דכרסי ג, (ט) שמוס כא, (י) נסא, (יא) ע"י צ"ק,

הנהגות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נסין צשערה וכו' נכרית פאה קלועה הפ"ד וחכ"כ מ"ה איסורי הנאה דמת אסור צהגאה:

גליון הש"ס

גמ' זו מיתתה אוסרתה. ע"י צ"ק דף י' ע"א מוס' ד"ה ששור:

רבינו גרשום

מתוך בבשר הוא. כלומר כיון דמתה לית בה משום חבורה: [בחמה צשרינא אסוריה בהנאה. כדתרצינן בעל השור נקי: איסורי הנאה נינהו מת. דליף שם שם מעגלה ערופה: כהא נכרית. שער של אשה אחרת שלא היתה מחבורה לשערה ואותו שער מותר בהנאה: שייך נשים צדקניות. של עיר הנדחת דאמרי' התם צדיקים שבתוכה גופן פלט וממונן אבר ואמר רבא בפאה נכרית קא מיבעיא לית אי הוי כממונ ולא גופה הוא או דילמא כיון דמחבר ליה הוי כגופה. ודאין אי מחבר לה. לא קא מיבעיא ליה דודאי כגופה ופלט כי קא מיבעיא ליה דתלי אפהא ציטא: מנעמא דאמריה תנו. הוי כמפוסה ממנה: מזה חתם גופה. דבהמה אין לה פאה נכרית אף הכא באשה בשערה דגופה קא מיירי ולא בפאה נכרית: **אלא אמר רב נחמן**. היינו טעמא דנהנין בשערה דזו [אשה] מיתתה אוסרתה דאפי' אינה נהרגת [אלא] מתה דכרבה אסורה בהנאה וכו' קא אסור מידו דהוי גופה ממש דמשנתה מחמת מיתה שיערה אינה משנתה הילכך כי אמרה קודם מיתה תנו הוי כמפוסה ממנה בתוין: וזו. בהמה: גמ' דינה אוסרתה. בהנאה ולא מיתתה הילכך משעה שנמנר [אלא] נגמר דינה אכולהו אגופה ואשערה הילכך הוי נהנין בשערה: שנויי חתם אסור בהנאה. אלמא בפאה נכרית קא מיירי: ותניא בותיה דרב נחמן דבשערה דגופה ממש קא מיירי:

הדרן עלך הבל מעריבין:

אין בעריבין פחות מסלע. אין נטילין לעולם מן המעריבין פחות מסלע ולא יותר על חמשים סלע: **[ביצד**. אמר ערכי על חמשים סלע ולא ערכי על משגת אלא לסלע אחד ונתנו נפטר מן הערך אע"פ שהעשיר אינו נותן כלום. אבל אם נתן פחות מסלע והעשיר נותן חמשים סלע: אין בידו חמש סלעים. וערכו היה חמשים: ו' **מאיר** אומר אינו נותן **אלא אחד**. הוציא ואין ידו משגת לכל הערך: גמ' כל עריבין שאתה מעריך. סתם לא יהיו פחות